

НАУКОВІ ІДЕЇ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ (XI-XVIII ст.)

Мета статті – аналіз і творче використання ідей педагогічної думки (XI-XVIII ст.) з метою переосмислення сучасних проблем превентивної діяльності в молодіжному середовищі. Завдання статті: виокремити етапи розгортання продуктивних науково-педагогічних ідей в історії педагогічної думки України та за кордоном у зазначений період, як напрямів превентивної діяльності та проаналізувати їх в контексті проблематики нашого дослідження. У статті охарактеризовано соціально-цивілізаційний та освітньо-просвітницький етапи дослідницького пошуку. Зокрема, ідеї просвітителів епохи Княжої доби та Козаччини, українського Відродження і Реформації служать теоретичним підґрунтям для наукового пізнання можливостей всебічного гармонійного розвитку особистості засобами навчання і виховання; були започатковані спроби наукового обґрунтування організаційно-методичних аспектів навчання молоді, провідною ідеєю яких був розвиток особистості. Епоха Просвітництва була зорієнтована на: вдосконалення людини засобами освіти; науково-педагогічні дослідження, методологічною основою яких була філософія філантропізму та концепція едукативного підходу, передбачення формування і всебічного розвитку гармонійної особистості.

Ключові слова: педагогічна думка, етапи дослідження, періодизація, всебічний розвиток особистості, соціальне виховання.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Пошук наукових координат дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до соціально-превентивної діяльності відбувався паралельно і в педагогічній науці, тому є сенс конкретизувати науково-педагогічні ідеї в історії педагогічної думки України та за кордоном. Потреба в осмисленні саме історико-педагогічного досвіду порушеної проблеми полягає у тому, що ретроспективно-історичний аналіз педагогічного досвіду є достовірним свідченням споконвічного прагнення людини до загально-людських ідеалів добра та істини, в яких закладено великий виховний потенціал щодо осмислення шляхів розвитку навчання, соціального і трудового виховання молоді з метою їхньої підготовки до майбутньої життєдіяльності (А. Алексюк, Я. Бурлака, О. Глузман, Н. Гупан, В. Кремень, Т. Логвиненко, О. Любар, Ю. Руденко, О. Сухомлинська, С. Сисоєва, С. Сірополко, М. Стельмахович, М. Ярмаченко та ін.) [6].

Заслужують на увагу положення, обґрунтовані О. Сухомлинською, про те, що динаміка формування педагогічних ідей не завжди збігається з напрямом розвитку освіти. Вчена доповнює: як правило, вона випереджає освіту, але інколи не реагує на виклики часу. Бувають періоди, коли їхні шляхи взагалі розходяться, бо педагогічна думка – це втілення історії думки та духу, ідеалізована і романтизована рефлексія педагогічного процесу; це «педагогічний романтизм», за якого навчально-виховні ідеї втілюються, реалізуються з тією або іншою мірою вірогідності [7].

Мета статті аналіз і творче використання ідей педагогічної думки (XI-XVIII ст.) з метою переосмислення сучасних проблем превентивної діяльності у молодіжному середовищі.

Завдання статті: виокремити етапи розгортання продуктивних науково-педагогічних ідей в історії педагогічної думки України та за кордоном у зазначений період, як напрямів превентивної діяльності та проаналізувати їх у контексті проблематики нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень. На підставі аналізу наукових напрацювань дослідників, які розробляли структуру і зміст основних періодів розвитку педагогічної думки (Я. Бурлака, Н. Гупан, В. Кремень, О. Любар, Ю. Руденко, С. Сірополко, О. Сухомлинська, М. Стельмахович та ін.) виявлено, що свої міркування вони вибудовували з точки зору цивілізаційного, культурологічного і культурно-антропологічного науково-методологічних підходів, підкреслюючи цим не тільки історичне, але й соціально-превентивне підґрунтя педагогічних ідей.

Грунтовне історико-педагогічне дослідження щодо періодизації розвитку національної педагогічної думки здійснила О. Сухомлинська у праці «Періодизація педагогічної думки в Україні: кроки до нового виміру» (2002), в якій розкрито динаміку парадигм педагогічної думки. У монографії В. Курила, базовою основою періодизації розвитку освіти та педагогічної думки Східноукраїнського регіону визначено критерії, що відображають найбільш суттєві характеристики системи освіти цього регіону. Натомість Н. Гупан

наводить різні підходи до предмета історико-педагогічної науки. Зокрема, С. Дніпров визначає дві його складові: історію педагогічних ідей та історико-педагогічну діяльність; В. Безрогов і Г. Матуліс, розрізняють історію освіти, історію педагогічної думки, історію педагогічного звичаю або педагогічної ментальності; О. Сухомлинська, окрім цього, додає ще й вивчення творчого доробку видатних педагогів (персоналіїв), оскільки педагогічна думка завжди персоналізована – на ній відбиток особистості автора (чи авторів) з його поглядами, переконаннями, віруваннями [1].

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується зазначена стаття. Аналіз психолого-педагогічних та інших наукових джерел засвідчив, що історію педагогічної думки в Україні та за кордоном науковці розглядали з точки зору окремих аспектів, проте необхідність подальшого розгляду існує, оскільки предмет нашої дослідницької уваги спрямовано на вивчення науково-педагогічних ідей саме до соціально-превентивної діяльності в молодіжному середовищі.

Виклад основних результатів теоретичного аналізу. Висвітлення продуктивних науково-педагогічних ідей в історії педагогічної думки України та за кордоном як напрямів превентивної діяльності передбачає визначення періодизації. Взагалі, фундаментом для періодизації розвитку педагогічної думки служать політико-правові, соціальні, економічні процеси, які відбуваються в суспільстві та від яких залежить освітня політика. О. Сухомлинська вказує на те, що проблема періодизації – одна з головних наукових проблем, особливо гуманітарної сфери: від того, що береться за основу періодизації, який контекст вкладається в той чи інший період, що виступає відправною точкою зміни назви періоду, де відбувається розгортання певного науково-дослідницького поля. Чітка періодизація дозволяє зрозуміти структурні особливості науки, генезис та еволюцію її ідей, концепцій, тенденцій розвитку; полегшує виявлення її внутрішніх закономірностей, дає можливість наукового узагальнення [7].

Н. Гулан наголошує, що під періодизацією слід розуміти логічне розмежування досліджуваного періоду відповідно до якісної характеристики стосовно його самостійних окремих етапів. Така характеристика має відображати як загальні закономірності розвитку громадського життя, так і специфічні за своїм змістом, а також істотні моменти основних методів і форм генези проблеми та визначальних етапів її розвитку [1].

Поділяючи точку зору науковців про загальне визнання варіанта розподілу хронологічних періодів історії вітчизняної педагогічної думки та вивчення творчого доробку видатних персоналіїв, ми дотримуємося таких періодів: 1) педагогічна думка Княжої доби та Козаччини (XI – перша половина XVIII ст.); 2) модерна педагогічна думка епохи Просвітництва (друга половина XVIII–XIX ст.); 3) педагогічна думка в Україні за радянських часів (XX ст.); 4) педагогічні ідеї у незалежній Україні з 1991 р. до цього часу [7].

Важливо наголосити, що вмотивованість обраної дослідницької позиції викликана ще й тим, що

соціальна сфера життєдіяльності людини безпосередньо зумовлена конкретним соціально-політичним та економічним устроєм суспільства. Додамо, що поглиблення наукових уявлень про генезу соціально-превентивних ідей та роль соціального працівника в їхній реалізації надає підстави пов'язувати їх з використанням персоналізованого підходу, що застосовується в межах відповідних етапів розвитку української національно-педагогічної думки. Методологічною основою дослідження визначених періодів є системно-історичний підхід, що дає змогу простежити трансформацію історико-педагогічного знання про розвиток педагогічної думки. З огляду на вищезазначене і контекст нашого дослідження, вважаємо за доцільне подати власну назву виокремленим етапам дослідження щодо розгортання продуктивних науково-педагогічних ідей в історії педагогічної думки України та за кордоном як напрямів соціально-превентивної діяльності, а саме: *соціально-цивілізаційний, освітньо-просвітницький, парадигмально-реформаторський, етап соціально-педагогічного пошуку*.

1) Соціально-цивілізаційний етап – охоплює хронологічний період Княжої доби та Козаччини (XI – перша пол. XVIII ст.), характерними особливостями якого були: утвердження думки про самоцінність особистості, наявність її природних прав; зародження ідеї про доцільність компетентного розв'язання соціальних проблем (особливо з молоддю), враховуючи неспроможність інститутів соціалізації (сім'я, школа, церква) виховати «справжню» людину. Традиції, що враховували соціальні фактори навчання і виховання молодого покоління, зародилися ще в Стародавньому світі. Видатні просвітители античності залишили для сучасної соціально-педагогічної науки значний спадок, однією зі складових якого є педагогіка особистості. *Живильним підґрунтям її розвитку було вчення античних філософів про всебічний гармонійний розвиток особистості та необхідність врахування її природних задатків під час виховання молоді* [6].

Ідея звернення до людини, як особистості, вперше була висвітлена Іларіоном Київським у філософсько-політичному трактаті «Слово про закон і благодать», що був написаний митрополитом протягом 1037–1050-го років. Автор цієї праці наголошує на *особливій ролі активної діяльності для формування особистості*, а як співавтор «Статуту» Ярослава Мудрого митрополит розробляє ідею охорони прав дітей, що була домінуючою для формування моральних цінностей за часів князювання Ярослава на Русі.

Велику роль для становлення морально-етичних поглядів на виховання дітей та молоді мало «Повчання Володимира Мономаха дітям» (1096 р.), що є унікальним документом стародавньої педагогіки. Дослідники (С. Карпіловська, С. Литвинов, Л. Тарновецька та ін.) довели, що Володимир Мономах *вперше обґрунтував тезу про необхідність органічного зв'язку освітніх пріоритетів з потребами життєдіяльності особистості* [5].

Значний інтерес для соціально-виховної діяльності з дітьми та молоддю мають погляди видатних філософів. Для нашого дослідження принципове значення набув *провідний принцип морального виховання*, який, на думку французького філософа

епохи Відродження М. Монтеня (1533-1592 рр.), *полягає в переконанні, що людина – це частина природи, а природа повинна бути наставницею виховання. На перше місце під час навчання і виховання філософ ставив не накопичення знань, а розвиток мислення і здібностей, освіта має виховувати високі моральні якості; розвивати розум і самостійність думки учня, критичне ставлення до різних поглядів [6].*

Починаючи з XV до кінця XVII ст., ренесансно-гуманістичні уявлення про обожнення людини, яка створена природою на засадах гармонії світу, виявилися теоретично подоланими (у педагогічному відношенні) у наукових працях просвітителів того часу. Для нашого дослідження важливими є положення Я. Коменського (1592-1670 рр.) про те, що *методологічною основою трактувань процесу навчання і виховання став принцип природовідповідності, а створенню педагогічно-доцільного середовища, яке сприяло б заохоченню до пізнавальної активності тих, хто навчається.*

Пізнавальне значення для нашого дослідження мають праці Дж. Локка (1632-1704 рр.) «Думки про виховання», в якій розроблено і запропоновано до використання програму навчання і виховання майбутнього джентльмена, тобто добре освіченої ділової людини, яка здатна «вміло і передбачливо» управляти своїми справами; водночас, відрізнятися витонченістю манер у стосунках з людьми. А також виховний трактат «Чи сприяв розвиток наук і мистецтв покращенню нравів?» Ж.-Ж. Руссо (1712-1778 рр.), провідною ідеєю якого була «природна людина», яка добра і прекрасна, проте суспільне виховання її губить, а науки та мистецтво тільки зміцнюють цю нерівність. Він розробив програму розумового, фізичного, трудового, морального виховання молоді; його педагогічні ідеї сприяли розвитку демократичної педагогіки [5].

Історична доба козаччини сприяла формуванню цілісної особистості та індивідуальності – справжнього творця і володаря самотніх скарбів духовності українського народу. Складовими козацької духовності були: козацька філософія, козацький світогляд, козацький характер, козацька естетика, правосвідомість та ідеологія. Педагогіка доби Козаччини сприяла вихованню лицарської духовності, цілеспрямовано формувала в молоді народно-творчі якості: патріотизм, гідність, честь, етнічну свідомість, самосвідомість. Козацькі виховні традиції привчали турбуватися один про одного; допомагали формувати почуття взаємної підтримки, милосердя; спрямовували на створення громадських осередків, які б об'єднували людей та їхній потенціал на досягнення суспільно-важливої мети [7].

Узагальнюючи вищезазначене, додамо: для розкриття теми дослідження видається принципово-важливим те, що ідеї просвітителів епохи Княжої доби та Козаччини, українського Відродження і Реформації служать теоретичним підґрунтям для наукового пізнання можливостей і настанов всебічного гармонійного розвитку особистості засобами навчання і виховання; були започатковані спроби наукового обґрунтування

організаційно-методичних аспектів навчання молоді, провідною ідеєю яких був розвиток особистості.

2) Освітньо-просвітницький етап (друга половина XVIII – перша половина XIX ст. – модерна епоха Просвітництва) – освітньо-передова частина суспільства країн Європи усвідомлювала, що навчання і виховання є дієвим перетворювальним фактором розвитку суспільства, а кожна людина при цьому має бути завжди метою, а не засобом розвитку суспільства. Увага філософів в епоху Просвітництва зосереджувалася на внутрішньому світі земного існування людської особистості, тому людина намагалася розвивати свою особистість, через самоусвідомлення своєї цінності.

Принципового значення для нашого дослідження набули положення про те, що національні традиції педагогіки ґрунтувалися на ідейному багатстві слов'янських народів, морально-етичних цінностях, виховній мудрості українського народу, що досконало відображено в настановах педагогічної спадщини. На той час в Україні набула визнання ідея прямої залежності соціального розвитку молоді від рівня якості освіти, яку обґрунтували відомі вчені-просвітники. Серед них відомі в усьому світі філософи, видатні вчені, просвітителі, знамениті педагоги, історики, громадські діячі. Розглянемо історію педагогічної думки в Україні на прикладі відомих персоналій, конкретизуючи контекст нашого дослідження.

Видатний український філософ і просвітитель Г. Сковорода (1722-1794 рр.) приділяв велику увагу етичним відносинам між учителем та учнями, як учасниками навчально-виховного процесу. *Важливою є теза філософа про те, що засвоєння знань треба поєднувати з формуванням високих моральних якостей. Філософ підкреслював, що людину характеризують наявність таких моральних якостей, як: любов до Вітчизни і праці, людяність, дружба, правдивість, скромність, сила волі, почуття людської гідності; без етичного виховання не можна сформувати освічену людину. Водночас, чуйність, гуманність і чесність можуть сформувати тільки ті педагоги, для яких ці якості особисто-властиві [3].*

Значний внесок у розвиток вітчизняної педагогічної думки зробив відомий педагог – О. Духнович (1803-1865 рр.). Заслужують на увагу його положення про те, що *розумове виховання слід тісно пов'язувати з моральним, під час якого діти вчаться розрізняти чесне і нечесне; закликав виховувати в дітях почуття власної гідності, порядності, милосердя, доброзичливості, людяності, правдивості, дисциплінованості. Особливо наголошувалося на вихованні у молоді працьовитості: до праці треба підходити як до важливого засобу фізичного виховання та інтелектуального розвитку [2].*

Знаменитий учений, заслужений діяч освіти – М. Пирогов (1810-1881 рр.) зробив неоціненний вклад у розвиток вітчизняної педагогічної думки. Принципово-важливим є те, що вчений розглядав питання сімейного і соціального виховання дітей; обґрунтував свій ідеал високоморальної людини та довів необхідність моральної освіти для всіх людей, тому що вона є основою, на якій повинна базуватися спеціальна освіта. Значний інтерес для нашого

дослідження становлять висновки вченого про те, що *потрібно забезпечити розвиток особистості, сформувати моральні цінності, необхідні молодій людині при вступі у самостійне життя* [4].

Основоположник наукової педагогіки, видатний педагог К. Ушинський (1824-1871 рр.) розглядав педагогіку як соціальну науку, що формується на національному підґрунті. Важливим для дослідження є те, що у праці «Людина, як предмет виховання» розглядалися психологічні основи навчання молоді, підготовка її до життя (як мета виховання); розвиток почуттів, сприймання, пам'яті, уявлення, мислення, мови. А у праці «Про народність у громадському вихованні» К. Ушинський наголошував: *виховання, створене самим народом і побудоване на народних традиціях, має таку виховну силу, якої немає в найкращих наукових системах, побудованих на абстрактних ідеях* [6].

В окреслений нами історичний період теоретики соціальної педагогіки Західної Європи також посилили увагу до соціального виховання молоді. Зокрема, педагогічна теорія Р. Оуена (1771-1858 рр.) навчає, що *кожна людина є продуктом виховання середовища*, в якому вона знаходиться. Він наголошував, що *характер людини формується умовами навколишнього середовища незалежно від її волі*. Мету виховання Р. Оуен вбачав у формуванні «розумного характеру» у дітей з ранніх років, що корисні суспільству. Русійною силою формування особистості він вважав виховання молоді в колективі [5].

Вперше в історії педагогіки Й. Герbart (1776-1841 рр.) обґрунтував ідею розвивального навчання, яке має велике значення для розвитку в учнів шести видів інтересу: емпіричного (до навколишнього світу), ексцелювативного (до предметів і явищ); естетичного (до прекрасного); симпатичного (до близьких); соціального (до всіх людей); релігійного (як служіння релігії, «найвищому духу»). Перші три види інтересу повинні задовольнятися під час вивчення предметів природничо-математичного циклу, а інші три – вивчення гуманітарних предметів. *Педагог запропонував систему морального виховання молоді, що ґрунтувалася на п'яти моральних ідеях*: 1) внутрішньої волі, яка робить людину цілісною, без душевного розладу; 2) вдосконалення, яке поєднує силу та енергію волі і забезпечує внутрішню гармонію людини; 3) приязні, що сприяє узгодженню волі однієї людини з волею інших; 4) права, яка має значення під час розв'язання конфліктів між людьми; 5) справедливості, якою треба керуватися, визначаючи покарання тому, хто порушив закон. Й. Герbart наголошував, якщо людина вихована на основі цих ідей, то ніколи не буде мати конфліктів із навколишнім її середовищем і завжди буде відстоювати існуючий суспільно-політичний лад у країні [7].

Великий учитель німецьких учителів – А. Дістервег (1790-1866 рр.) – *першим запропонував ідею про те, щоб превентивну діяльність з молоддю, яка має девіантну поведінку або відхилення у розвитку, називати «соціально-педагогічною діяльністю»*. Педагог підкреслював, що провідним завданням навчання є розвиток розумових здібностей особистості людини, а

цінність мають тільки ті знання і навички, що набуті учнем самостійно в процесі навчання. Учений є автором понад 20 підручників з педагогіки [5].

Основним положенням соціокультурної теорії П. Наторпа (1854-1866 рр.) – німецького філософа і соціального педагога – є твердження про єдність трьох вищих понять у людині: мислення, буття і пізнання. Він *зосередив увагу на ідеї інтеграції соціально-виховних сил суспільства з метою поширення культури та освіти народу, оскільки розглядав виховання як єдиний шлях удосконалення суспільства*. П. Наторп закликав до створення «спілок громадян», які мали б виховний характер, по суті, та масовий за формою, які називав соціально-педагогічною діяльністю [6].

Резюмуючи освітньо-просвітницький етап розвитку педагогічної думки, зробимо такі узагальнення: модерна епоха Просвітництва була зорієнтована на вдосконалення людини засобами освіти; науково-педагогічні дослідження, методологічною основою яких була філософія філантропізму та концепція едукціоналізму, передбачали формування і всебічний розвиток гармонійної особистості. Світоглядний підхід педагогів цього періоду у сенсі розвитку гуманістичної педагогіки, відповідального превентивного виховання молодого покоління ґрунтувався на засадах: самоусвідомлення людини як цілісної та неповторної цінності; свободи особистого вибору; переконання у тому, що людина – не засіб, а мета суспільного та особистісного розвитку.

У контексті нашого дослідження цей період представляє науковий інтерес у декількох аспектах. *По-перше*, філософи та педагоги Європи того часу шукали та реалізовували нові ідеї кращих форм і методів виховання і навчання з метою розвитку особистості та самоусвідомлення своєї цінності. Зокрема, Г. Скворода основним завданням етичного виховання вважав формування в молоді благородства і подяки старшому поколінню, тому поняття «невдячний» та «аморальний» видатний філософ називав синонімами. Обґрунтувавши принцип природовідповідності, філософ довів, що соціальне виховання молоді повинно враховувати природну сутність людини, її інтереси та нахили [8].

По-друге, вітчизняні педагоги того часу також внесли неоціненний вклад у розвиток професійної педагогіки як науки, саме в сенсі тематики нашого дослідження. Так, О. Духнович вважав, що розумове виховання слід тісно пов'язувати з моральним, під час якого підрастаюче покоління вчиться розрізняти чесне і нечесне; закликав виховувати у молоді почуття власної гідності, порядності, милосердя, доброзичливості, людяності, правдивості, дисциплінованості. Водночас, кожна молода людина, перш ніж отримати професійну підготовку і стати фахівцем, повинна пройти ступінь загально-культурного соціального виховання, що має забезпечити підготовку кожного студента до того, щоб стати по-справжньому вихованою людиною, тобто виконувати свої обов'язки, з огляду на свої моральні переконання [9].

По-третє, для презентованого нами дослідження важливими є положення, обґрунтовані К. Ушинським

про те, що у процесі виховання необхідно враховувати вікові та психологічні особливості молоді, оскільки шляхом цілеспрямованого виховання, підґрунтям якого є вивчення особливостей молодшої людини, можна розширити її фізичні та розумові можливості. Заслужують на увагу умовиводи К. Ушинського про те, що виховання може розвиватися тільки одночасно з суспільством, а основною умовою розвитку виховання є відповідність мети і змісту соціальним потребам і залучення широких мас суспільства до розв'язання педагогічних проблем. Принципового значення для нашого дослідження набули пояснення вченого про те, що *навіть діставши у спадок природжені задатки поганих схильностей, навіть в умовах, коли зовнішнє середовище сприяє їхньому розвитку – людина, яка володіє сильною волею і моральною свідомістю, спроможна придумати у собі*

цей успадкований негатив, що нам здається важливим для розкриття теми дослідження [7].

Висновки. Резюмуючи вищевикладене, можна зробити такі узагальнення: розгляд умовноокремлених нами етапів зазначеного періоду (з XI до першої половини XIX ст.) засвідчив про: еволюцію становлення і розвитку соціальної освіти та виховання молоді; наявність продуктивних філософсько-історичних і психолого-педагогічних ідей з метою переосмислення сучасних проблем превентивної діяльності у молодіжному середовищі та фахової спрямованості майбутніх соціальних працівників з урахуванням цих ідей.

Перспективи дослідження ми вбачаємо у подальшому вивченні потенціалу продуктивних ідей превентивного виховання в історії педагогічної думки України та за кордоном у XIX-XX столітті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гупан Н. М. Історіографія розвитку історико-педагогічної науки в Україні / Н. М. Гупан. – К. : НПУ ім. М. Драгоманова, 2000. – С. 5–13.
2. Машталер О. В. Педагогічна і освітня діяльність О. В. Духновича / О. В. Машталер. – К. : Рад. школа, 1966. – 148 с.
3. Педагогічні ідеї Г. С. Сковороди : [зб. статей] / За ред. О. Г. Дзевєріна. – К. : Вища школа, 1972. – 246 с.
4. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – початок XX ст.) : [нариси] / Відп. ред. М. Д. Ярмаченко. – К. : Рад. школа, 1991. – 381 с.
5. Сірополко С. Історія освіти в Україні / С. Сірополко ; Підготував Ю. Вільчинський. – [2-ге вид.]. – Львів : Афіша, 2001. – 664 с.
6. Сисоєва С. О. Нариси з історії розвитку педагогічної думки : [навчальний посібник] / С. О. Сисоєва, І. В. Соколова. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 308 с.
7. Сухомлинська О. В. Періодизація педагогічної думки в Україні: кроки до нового виміру / О. В. Сухомлинська // Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. – К. : 2003. – С. 47–66.
8. Українська педагогіка в персоналіях : [навч. посібник] : у 2 кн. Кн. 1 / За ред. О. В. Сухомлинської. – К. : Либідь, 2005. – 624 с.
9. Українська педагогіка в персоналіях : у 2 кн. Кн. 2 / За ред. О. В. Сухомлинської. – К. : Либідь, 2005. – 552 с.

Чубук Р. В.,

Черноморський державний університет ім. Петра Могили, г. Николаєв, Україна

НАУЧНЫЕ ИДЕИ ПРЕВЕНТИВНОГО ВОСПИТАНИЯ В ИСТОРИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ МЫСЛИ (XI-XVIII ст.)

Анотація. *Цель статьи – анализ и творческое использование идей превентивного воспитания в истории педагогической мысли (XI-XVIII ст.) с целью переосмысления современных проблем превентивной деятельности в молодежной среде. Задание этой статьи: выделить этапы развития научных идей превентивного воспитания в истории педагогической мысли данного периода, как направления превентивной деятельности в контексте проблематики нашего исследования. В статье рассмотрены социально-цивилизационный и образовательно-просветительский этапы исследовательского поиска. Именно, идеи просветителей Князей эпохи и Казачества, украинского Возрождения и Реформации служат теоретическим основанием для научного познания возможностей всестороннего развития личности посредством обучения и воспитания; сделаны попытки научного обоснования организационно-методических аспектов обучения молодежи, основной идеей которых было развитие личности. Идеи эпохи Просветительства были направлены на: усовершенствование человека посредством обучения; научно-педагогические исследования, методологической основой которых была философия филантропии и концепция эдукационализма, которые предусматривали формирование и всеобщее развитие гармоничной личности.*

Ключевые слова: *педагогическая мысль; этапы исследования; периодизация; всестороннее развитие личности; социальное воспитание.*

**SCIENTIFIC IDEAS PREVENTIVE EDUCATION IN THE HISTORY
OF EDUCATIONAL THOUGHT (XI-XVIII centuries)**

Article aims to analyze the creative use of ideas and preventive education in the history of educational thought (XI-XVIII centuries). To rethink the modern problems of prevention among youth. Specifying this article highlight the stages of development of scientific ideas of preventive education in the history of educational thought of the period, as the direction of prevention in the context of the problems of our study. The article examines the socio-civilizational and educational research and educational stages search. That is, the ideas of the Enlightenment era and Princely Cossacks, Ukrainian Renaissance and Reformation are the theoretical basis for the scientific knowledge opportunities develop their personalities through training and education; attempted scientific basis organizational and methodological aspects of youth education, the basic idea of which was the development of the individual. Ideas of the Enlightenment were aimed at: improving human rights through education; scientific and educational research, the methodological basis of which was the philosophy of philanthropy and the concept edukatsionalizma, which provides for the formation and the general development of a harmonious personality.

Keywords: pedagogical thought; investigation phases; periodization; the full development of personality; social education.

Рецензенти: *Онищук В. М.*, д. соц. н., професор;
Архипова С. П., к. пед. н., професор.

© Чубук Р. В., 2014

Дата надходження статті до редколегії 18.11.2014 р.